

TARBIYA FANINI O’QITISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Muallif: Turayeva Xusnora Ixtiyorovna¹

Affilyatsiya: Navoiy viloyati pedagogik mahorat markazi tarbiya fani metodisti¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14440713>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada tarbiya tizimidagi zamonaviy yondashuvlar tahlil qilinadi. Tarbiya jarayonida yangi pedagogik metodlar, innovatsion texnologiyalar va o’quvchilarning shaxsiy rivojlanishini qo’llab-quvvatlash usullari muhokama qilinadi. Mavzuda tarbiya tizimida o’zgartirishlarni amalga oshirishda o’qituvchining roli, shuningdek, axborot texnologiyalari va raqamli platformalarning ahamiyati yoritilgan.

Kalit so’zlar: Tarbiya tizimi, zamonaviy pedagogika, axborot texnologiyalari, o’qituvchining roli, shaxsiy rivojlanish.

Tarbiya tizimi har bir jamiyatning kelajagini shakllantiradigan muhim jarayon bo’lib, u o’quvchilarni nafaqat bilim, balki ijtimoiy, axloqiy va emotsional jihatdan ham rivojlantiradi. Zamonaviy ta’lim tizimining o’zgarishi, innovatsion texnologiyalar va yangi pedagogik yondashuvlarning joriy qilinishi tarbiya jarayonini yangilashga bo’lgan ehtiyojni yuzaga keltirgan. Ushbu maqolada tarbiya tizimidagi zamonaviy yondashuvlar, ularning samaradorligi va ta’lim sifatini yaxshilashdagi o’rni tahlil qilinadi. Zamonaviy tarbiya tizimida ko’plab yangiliklar va yondashuvlar mavjud. Ulardan biri — o’quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga qaratilgan individuallashtirilgan pedagogika. Bu yondashuvda o’quvchi har tomonlama rivojlanishiga imkon beruvchi metodlar, o’quv jarayonining shaxsiy xususiyatlarga mos ravishda tashkil etilishi asosiy o’rin tutadi. Bugungi kun o’quvchi portretida kreativ fikrlash va muammolarni hal qilish ko’nikmalarini rivojlantirish lozim. Zamonaviy ta’limda kreativ fikrlash va muammolarni hal qilish ko’nikmalarini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. O’quvchilarda tizimli fikrlashni, innovatsion yechimlar topishni, amaliy muammolarni hal qilishni o’rgatish orqali ularda ijtimoiy mas’uliyat va mustaqil fikrlashni shakllantirish zarur. Kreativ fikrlash va muammolarni hal qilish ko’nikmalari zamonaviy ta’lim tizimining asosiy yo’nalishlaridan biri bo’lib, o’quvchilarda innovatsion yondashuvlarni shakllantirish va hayotiy muammolarni samarali tarzda hal qilishni o’rgatish zaruriyatini taqozo etadi. Bu ko’nikmalarni rivojlantirish, ayniqsa XXI asrda, ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish va o’quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta’minlash uchun muhimdir.

Bugungi kunda muammolarni hal qilish ko’nikmalarining ahamiyati oshib bormoqda. Muammolarni hal qilish — bu o’quvchilarning kundalik hayotda uchraydigan qiyinchiliklarga innovatsion va samarali echimlar topish qobiliyatini rivojlantirishdir. Bu ko’nikmalar o’quvchilarni mas’uliyatli va mustaqil shaxslar sifatida

tarbiyalashga xizmat qiladi. Kreativ fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini o'qitishda o'qituvchining roli katta ahamiyatga ega. O'qituvchi o'quvchilarni motivatsiya qilish, ijodiy fikrlashga yo'naltirish, guruhli va mustaqil ishlashni qo'llab-quvvatlash orqali ularda zamonaviy hayotda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantiradi. O'quvchilarga o'z fikrlarini erkin ifoda etish, xatolardan o'rganish va turli yondashuvlarni qo'llash imkoniyatini yaratish orqali, o'qituvchi kreativ fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini samarali rivojlantirishi mumkin. Muammolarni hal qilish ko'nikmalarini o'quvchilarda shakllantirishda bir qancha usullar mavjud:

Muammo asosida o'rganish usuli: O'quvchilarga amaliy muammolarni hal qilish jarayonida bilim va ko'nikmalarni o'rgatadi. O'quvchilarga real hayotdagi muammolarni taqdim etish, ularni tahlil qilish va samarali echimlar ishlab chiqishga undaydi. Bu metodda o'quvchilar muammo bilan duch kelgach, kerakli ma'lumotlarni yig'ish, tahlil qilish va yechim taklif qilishni o'rganadilar. O'quvchilarga muammolarni guruhlarda hal qilish imkoniyatini berish, o'zaro fikr almashish va ko'plab yondashuvlarni sinab ko'rish orqali muammolarni hal qilish ko'nikmalarini mustahkamlash mumkin.

G'oyalar to'plami: G'oyalar to'plami usuli o'quvchilarga yangi va ijodiy g'oyalar ishlab chiqish, mavjud muammolarga turli echimlar topishga yordam beradi. O'quvchilarga biror muammo yoki vazifa haqida fikr bildirish va ko'plab g'oyalar ishlab chiqishga imkoniyat yaratish, ularni kengaytirilgan fikrlashga undaydi. Bu metod o'quvchilarda ijodiy yondashuvni rivojlantiradi va ular ko'plab echimlarni tahlil qilishni o'rganadilar.

Case study (Holat tahlili): Case study (holat tahlili) metodida o'quvchilarga haqiqiy yoki hayoliy holatlarning tahlilini qilish topshiriladi. O'quvchilar o'zi muammoga duch kelgan shaxs yoki guruhning pozitsiyasidan holatni baholashlari va uni hal qilishning samarali yo'lini topishlari kerak. Bu usul o'quvchilarda tizimli fikrlash, muammolarni tahlil qilish va qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, case study guruhli ishni ham rag'batlantiradi, bu esa o'quvchilarda ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarni shakllantiradi.

Rol o'ynash: Role-playing usuli o'quvchilarga turli vaziyatlarda qanday qarorlar qabul qilishlarini o'rgatadi. Bu metodda o'quvchilar turli rollarda (masalan, rahbar, mijoz, jamoa a'zosi va boshqalar) ishtirok etadilar va vaziyatlarni hal qilishda o'z nuqtai nazarlarini bildiradilar. Rol o'ynash o'quvchilarga real hayotdagi muammolarga qanday yondashish, qarorlar qabul qilish va o'zaro muloqot qilishni o'rgatadi.

Fikr almashish va guruhli muammolarni hal qilish: Fikr almashish va guruhli muammolarni hal qilish tarbiya fanlarida muhim o'rin tutadi, chunki ular o'quvchilarga nafaqat bilim, balki ijtimoiy va emotsional ko'nikmalarni ham rivojlantirishga yordam beradi. Tarbiya fanlarida bu jarayonlar o'quvchilarga birgalikda ishlash, fikrlarni erkin ifodalash, o'zaro hurmatga asoslangan muloqot o'rnatish kabi muhim qadriyatlarni o'rgatadi. Fikr almashish jarayoni o'quvchilarga o'z nuqtai nazarini erkin ifodalash va boshqalarning fikrlarini tinglash imkonini beradi. Tarbiya fanlarida bu jarayon quyidagi afzalliklarga ega:

Kognitiv rivojlanish: Fikr almashish o'quvchilarga boshqalarning nuqtai nazarini tushunish, turli qarashlarni baholash va kengroq fikrlashni o'rgatadi. **Empatiya va o'zaro hurmat:** O'quvchilar bir-birining fikrlarini tinglash va hurmat qilishni o'rganadilar. Bu ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi. **Kreativlikni oshirish:** Fikr almashish

jarayonida yangi g'oyalar, yondashuvlar va yechimlar paydo bo'ladi, bu esa o'quvchilarning ijodiy fikrlashiga yordam beradi.

Guruhli muammolarni hal qilish: Guruhli muammolarni hal qilish o'quvchilarga birgalikda muammolarni hal qilishni o'rgatadi, bu esa o'z-o'zini va guruhni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Tarbiya fanlarida guruhli muammolarni hal qilishning afzalliklari quyidagilardan iborat:

Ko'p yo'nalishli fikrlash: Guruhda turli fikrlar mavjud bo'lgani uchun, muammolarni bir nechta nuqtai nazardan ko'rib chiqish mumkin. Bu ko'proq echimlarni ishlab chiqishga yordam beradi.

Mas'uliyatni bo'lishish: Guruh ishlari o'quvchilarni mas'uliyatni bo'lishishga, o'z vazifalarini to'g'ri bajarishga o'rgatadi.

Jamoaviy ishni rivojlantirish: Guruhli muammolarni hal qilish jarayoni jamoaviy ish ko'nikmalarini shakllantiradi, bu esa kelajakda ishlash va hayotdagi turli vaziyatlarni hal qilishda foydalidir.

Konfliktlarni hal qilish: Guruhda ba'zan fikrlar to'qnashishi mumkin, ammo bu jarayonni hal qilish va birgalikda muammolarni yechish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Tarbiya fanlarida fikr almashish va guruhli muammolarni hal qilishni samarali tashkil etish uchun:

Debatlar va munozaralar: O'quvchilarni bahs-munozaralarda ishtirok etishga undash, turli fikrlarni hurmat bilan tinglash va o'z nuqtai nazarini asoslashni o'rgatadi.

Guruh ishlari: O'quvchilarni guruhga bo'lish va ularga muammolarni hal qilish uchun aniq vazifalar berish. Har bir guruh o'z yechimlarini taqdim etadi va natijalarini muhokama qiladi.

Vazifalar va simulyatsiyalar: O'quvchilarga turli vazifalar yoki simulyatsiyalar berish orqali, ularga turli ijtimoiy va amaliy muammolarni yechish imkoniyatlarini taqdim etish.

Shu tarzda, tarbiya fanlarida fikr almashish va guruhli muammolarni hal qilish o'quvchilarning nafaqat bilim olish, balki ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli bo'lishi uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantiradi. Tarbiya fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar ta'lim jarayonini yanada boyitadi, o'quvchilarning shaxsiy, akademik va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi. O'quvchilarning individual ehtiyojlari va qobiliyatlarini hisobga olgan holda, turli metodlar va vositalar bilan o'qitish samarali bo'ladi. Bu o'quvchilarning o'zlarini erkin ifodalashiga va o'z o'rganish jarayonlariga mas'uliyatli yondashishiga yordam beradi. Zamonaviy yondashuvlar nafaqat akademik, balki ijtimoiy va emotsional rivojlanishga ham alohida e'tibor qaratadi. O'quvchilarni jamoada ishlashga, boshqalar bilan muloqot qilishga, o'z his-tuyg'ularini boshqarishga o'rgatish ularning kelajakdagi muvaffaqiyatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bu yondashuvlar o'quvchilarning kreativ fikrlashini, mas'uliyatini va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi, shu bilan birga ularni o'zgaruvchan va murakkab dunyoda muvaffaqiyatli bo'lishga tayyorlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Tarbiya fanining metodikasi. Toshkent: "Pedagogika" nashriyoti. G'afurov. R. (2016-yil).

Ta'limda zamonaviy yondashuvlar va metodikalar. Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti. Hoshimova N. (2018-yil).

Pedagogik tadqiqotlar va ularning natijalari. Toshkent: “O‘zbekiston ta’limi” nashriyoti. Koziyev X. (2022-yil).

O‘zbekiston Respublikasining Ta’lim to‘g‘risidagi qonuni. O‘zbekiston Respublikasi ta’lim tizimidagi yangi qonun va normativ-huquqiy hujjatlar. Toshkent Sh., 2020-yil 23-sentyabr, O‘RQ-637-son.

